УДК 376 : 616.89 – 008. 434 – 053.4

Г.І. Парфьонова
anuta-2010-11@mail.ru

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УСНОГО ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ

Parfyonova G.I. Theoretical and methodological basis for the formation of oral coherent speech of children with motor alalia / G.I. Parfyonova // Actual problems of the correctional education : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Edition VI. Issue 1.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 214–222

Г.І. Парфьонова. Теоретико-методичні основи формування усного зв'язного мовлення у дітей із моторною алалією. У статті висвітлені лінгводидактичні основи формування усного зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із моторною алаліїю. Визначені основі напрями організації логопедичної роботи, зокрема: мотивація комунікативно-мовленнєвої діяльності, потреба у внутрішньому програмуванні та зовнішньомовленнєвій діяльності, що ґрунтується на творчості, стимулює бажання продумувати зміст, правильність словесного оформлення, виробляти самостійне зв'язне висловлювання. Схарактеризовані три аспекти розвитку мови та мовлення дітей дошкільного віку. При формуванні усного зв'язного мовлення дітей слід розмежовувати два взаємопов'язані і взаємозумовлені психолінгвістичні поняття: мовленнєві навички і мовленнєві вміння. Комунікативно-мовленнєві вміння включають уміння правильно добирати стиль мовлення, вживати найефективніші, найточніші і найвиразніші мовні засоби, враховуючи екстралінгвістичні фактори. Методика формування зв'язного мовлення у дітей із моторною алалією повинна містити комплекс завдань, спрямованих як на розвиток розуміння та формування потреби в активній мовленнєвій діяльності. До таких завдань слід відносити вправи на розвиток уваги до мовлення, вміння прислуховуватися до зверненого мовлення, роботу над розумінням змісту, розвиток позитивної мотивації. Особливу увагу слід надавати створенню мовленнєвого середовища.

Ключові слова: зв'язне мовлення, мовні здібності, мовленнєві навички і вміння, алалія.

Г.И. Парфенова. Теоретико-методические основы формирования устной связной речи у детей с моторной алалией. В статье освещены

© Парфьонова Г.І.

лингводидактические основы формирования устной связной речи у детей старшего дошкольного возраста с моторной алалией. Определены основные направления организации логопедической работы, в частности: мотивация коммуникативно-речевой деятельности, потребность во внутреннем программировании и внешнеречевой деятельности, которая основана на творчестве, стимулирует желание продумывать содержание, правильность словесного оформления, производство самостоятельного связного высказывания. Охарактеризованы три аспекта развития языка и речи детей дошкольного возраста. При формировании устной связной речи детей, следует разграничивать два взаимосвязанных и взаимообусловленных психолингвистических понятия: речевые навыки и речевые умения. Коммуникативно-речевые умения включают умение правильно подбирать стиль речи, употреблять эффективные, точные и выразительные языковые средства, учитывая экстралингвистические факторы. Методика формирования связной речи у детей с моторной алалией должна содержать комплекс задач, направленных на развитие понимания и формирование потребности в активной речевой деятельности. К таким заданиям следует относить упражнения на развитие внимания к речи, умение слушать обращенную речь, работу над пониманием содержания, развитие положительной мотивации. Особое внимание следует уделять созданию речевой среды.

Ключевые слова: связная речь, языковые способности, речевые навыки и умения, алалия.

Усне зв’язне мовлення є показником освіченості та загальної культури людини, а для дітей дошкільного віку — одним із інформативних показників рівня психічного розвитку й пізнавальної діяльності. У зв’язку з цим сучасні вчені надають важливого значення дослідженням різних аспектів формування усного мовлення у дітей як із нормальним перебігом природного розвитку, так і з обмеженими психофізичними можливостями, а саме: формування граматичних умінь у дітей із затримкою психічного розвитку (Т. Ілляшенко, Н. Стадненко, Р. Тригер, С. Шевченко та ін.), порушення усного і писемного мовлення у школярів із дитячим церебральним паралічем (О. Гопіченко, Е. Данілавічюте, М. Малофєєв, О. Мастюкова, В. Тищенко, Л. Халілова та ін.), особливостей мовлення дітей із фонетико-фонематичним та загальним недорозвиненням мовлення (Л. Бартєнєва, Л. Вавіна, О. Жильцова, С. Конопляста, Р. Лєвіна, Н. Пахомова, Н. Савінова, М. Савченко, Є. Соботович, Л. Спірова, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, М. Шевченко, М. Шеремет та ін.).

Аналіз лінгвістичної, спеціальної психолого-педагогічної і методичної літератури дає підстави стверджувати, що формуванню

усного зв’язного мовлення дітей із моторною алалією приділяється недостатня увага, психолого-педагогічні, теоретично-методичні дослідження ґрунтовно не розкрили цієї важливої проблеми. Сучасний процес формування усного зв’язного мовлення у дітей із моторною алалією вимагає нових підходів і визначення ефективних методів засвоєння мови й формування усного зв’язного мовлення, як основи комунікації. У зв’язку з цим, *метою* є дослідження науково-теоретичних основ формування усного зв’язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. *Завданнями* є: визначення основних напрямів організації логопедичної роботи при моторній алалії.

Зв'язне мовлення має надзвичайне значення для розвитку інтелекту та самосвідомості дитини, воно позитивно впливає на формування таких її важливих особистісних якостей, як комунікабельність, доброзичливість, ініціативність, креативність, компетентність. За допомогою добре розвиненого зв'язного мовлення дитина навчається чітко та ясно мислити, встановлювати контакт з тими, хто її оточує, ініціювати власні ідеї, брати участь у різних видах дитячої творчості [1].

Сучасна лінгвістика та лінгводидактика розглядають поняття зв'язного мовлення у двох напрямах – як процес створення зв'язного висловлювання та як продукт мовлення (текст чи дискурс). Зв'язне мовлення визначається як єдине смислове та структурне ціле, що складається з тематично та логічно пов'язаних між собою відрізків і відбиває усі істотні сторони свого предметного змісту (А. Богуш, Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтьєв). У створенні зв'язного мовленнєвого продукту науковці виокремлюють діяльнісний та особистісний компоненти. Діяльнісний компонент зумовлюється процесами утворення й сприймання повідомлення, регуляції та контролю власної мовленнєвої діяльності. Особистісний – тим, що в мовленні особа виявляє свою індивідуальність – характер, темперамент, рівень загальної культури.

Результатом і продуктом зв'язного мовлення є ***текст*** – словесно виражений продукт мовленнєво-розумової діяльності людини, якому властива завершеність, структурна цілісність, цілеспрямованість та прагматична настанова (Н. Головань, Л. Варзацька, В. Мельничайко, М. Пентилюк).

Зв'язне мовлення виконує низку важливих функцій, головною з яких є комунікативна, що реалізується у *діалозі* та *монолозі* – двох основних формах. Кожна з цих форм має свої специфічні особливості, які зумовлюють зміст і характер методики їх формування. Лінгвістика протиставляє діалогічне та монологічне мовлення, виходячи з їх різної комунікативної спрямованості, лінгвістичної та психологічної природи [1, с. 393].

Встановлено, що вже у старшому дошкільному віці зв'язне мовлення

досягає досить високого рівня. Під час спілкування діти можуть давати точну, коротку або розгорнуту (залежно від ситуації) відповідь, зрозумілу для навколишніх людей. Старші дошкільники здатні брати активну участь у бесіді, висловлювати доречні репліки, вчасно реагувати на чужі висловлювання, формулювати запитання. Характер діалогу дітей певною мірою залежить від змісту їхньої спільної діяльності (Г. Леушина, М. Лісіна).

Численні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців (О. Коненко, С. Ласунова, Т. Постоян, О. Смирнова, О. Ушакова та ін.) доводять, що на шостому році життя дитина може бути переконливою, послідовно й чітко складати описову та сюжетну розповідь на запропоновану тему, висловлювати міркування, наводити аргументи. У старших дошкільників активно розвивається мовленнєво-творча діяльність, яка за умови правильно організованого навчання сприяє розвитку початкових літературно-художніх здібностей дітей, стимулює та збагачує інші види дитячої творчості (Н. Гавриш, Н. Орланова).

Отже, особливості розвитку зв'язного мовлення на різних вікових етапах визначають характер педагогічних дій, спрямованих на формування дитячого мовлення. Мовленнєва діяльність супроводжує все, чим живе дитина, й розвивається разом із нею. Зв’язне мовлення є самостійним видом мовленнєво-мислиннєвої діяльності, разом з тим виконує важливу роль в процесі виховання і навчання, оскільки воно виступає засобом отримання знань та контролем за ними. У сучасних психологічних і методичних дослідженнях відмічається, що вміння і навички зв’язного мовлення при спонтанному розвитку не досягають рівня, потрібного для повноцінного оволодіння новими знаннями, що підтверджує необхідність організації спеціально навчання. Результатом розвитку мовлення й навчання мови є формування мовних здібностей, мовленнєвих навичок і мовленнєвих умінь. Це передбачає вивчення процесу оволодіння мовою та закономірностей розвитку мовлення на різних вікових етапах дитинства. Оволодіння мовою і мовленням як засобом спілкування відбувається на спеціально організованих заняттях і в процесі загального розвитку, навчання, виховання та життєдіяльності дитини, *є предметом дошкільної лінгводидактики*. Дослідження проблеми розвитку мовлення та навчання мови (А. Богуш, Ф. Сохін, С. Ушакова й ін.) дозволили окреслити та теоретично обґрунтувати три аспекти розвитку мови та мовлення дітей дошкільного віку: *структурний* (формування різних структурних рівнів мови — фонетичного, лексичного, граматичного); *функціональний* або *комунікативний* (формування навичок володіння комунікативними засобами, розвиток зв’язного мовлення, форм мовленнєвого спілкування — діалогу та монологу); *когнітивній* або *пізнавальний* (формування здатності до елементарного усвідомлення явищ мови та мовлення). Навчання мови відбувається через два взаємопов’язані процеси: 1) *усвідомлення й перетворення мовленнєвого досвіду під упливом знань про мову*; 2) *комплексне застосування дитиною мовних і немовних*

засобів із метою використання одиниць мови для мислення, спілкування й усвідомлення власної особистості в процесі життєдіяльності, наповнення й конкретизації елементарних знань про мову матеріалом мовленнєвого досвіду. Взаємозумовленість цих процесів у навчально-виховній роботі з дошкільниками недостатньо конкретизована насамперед через відсутність сучасних діагностичних методик мовленнєвого розвитку, які б базувалися на трьох аспектах розвитку мови та мовлення дітей дошкільного віку: *структурному*, *комунікативному* й *пізнавальному.*

К. Крутій визначає такі головні напрями мовної освіти дітей дошкільного віку: *лінгвістичний* (охоплює фонетику, лексику, граматику і синтаксис української мови); *мовленнєво-діяльнісний* (передбачає активну участь дитини у процесі опанування мовою і мовленням); *комунікативний* (полягає у переорієнтації мети навчання дітей дошкільного віку на формування комунікативних умінь і навичок за умови врахування мовленнєвих можливостей кожної дитини); *національно-культурологічний* (передбачає засвоєння дітьми культурного досвіду українського й інших народів).

Концепція державного стандарту освіти учнів із порушеннями мовленнєвого розвитку і Базовий компонент дошкільної освіти як концептуальна основа державних вимог до освіченості дошкільників, визначають вимоги до мовленнєвого розвитку дітей, що включають наявність мовної здібності, оволодіння мовленнєвими вміннями і навичками, тобто культурою спілкування, в процесі навчання мови і мовлення. Оскільки основна проблема, з якою стикається дитина з порушеннями мовлення з раннього віку, — труднощі встановлення взаємин з оточуючими, яким належить провідна роль у забезпеченні умов комунікативної діяльності, то саме формування механізму здатності до спілкування є основним підґрунтям розвитку зв’язного мовлення в цілому. Розвиток мовленнєвого спілкування потребує, з одного боку, розвитку навичок усного мовлення, а з іншого — первісного усвідомлення знакової системи мови й осмислення мовних значень у процесі освоєння структур мовлення, зокрема мовленнєвих дій, мовленнєвих операцій, мовленнєвого акту, мовленнєвої ситуації. У зв’язку з цим у формування усного зв’язного мовлення дітей слід розмежовувати два взаємопов’язані і взаємозумовлені психолінгвістичні поняття: *мовленнєві навички* і *мовленнєві вміння*. Комунікативно-мовленнєві вміння — це мовленнєві дії, що реалізовуються на основі мовних знань і навичок залежно від мети, ситуації спілкування і співрозмовника. Вони включають уміння правильно добирати стиль мовлення, вживати найефективніші, найточніші і найвиразніші мовні засоби, враховуючи екстралінгвістичні фактори (міміку, жести, інтонацію) [4].

А. Богуш визначає мовну здібність як соціальне явище, що формується у процесі спілкування, та сукупність мовленнєвих навичок і вмінь на ґрунті вроджених структур [1]. Мовна здібність, за О. Шахнаровичем, — це набір неусвідомлених знань про мову, правила дії

з матеріалом мови, яка дає можливість створювати нові висловлювання [6].

Мовленнєва навичка, за О. Леонтьєвим, це мовленнєва операція, що характеризується певними параметрами: неусвідомленість, повна автоматичність, відповідність нормі мови, нормальний темп виконання, стійкість. У нашому розумінні — це такі навички, якими дитина оволодіває несвідомо, тобто не здогадуючись, що володіє повним автоматизмом мовленнєвої операції у відповідності до мовної норми. В умовах організованого мовного і мовленнєвого навчання дитина усвідомлює власне мовлення, свої мовленнєві навички, тобто навичка сформована, якщо ці параметри властиві тому, кого навчають.

Мовленнєві вміння — це використання «мовних механізмів із різною метою спілкування» [4]. За визначенням А. Богуш, це мовна здібність, що стає можливою в результаті сформованості мовленнєвих навичок [1].

Теоретичний аналіз сучасної науково-методичної літератури з питань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку свідчить, що одні науковці значну увагу у формуванні мовленнєвого спілкування надають середовищу (К. Крутій, Н. Маковецька), інші (М. Гелемеєва, Т. Пироженко, С. Хаджирадєва) вбачають ефективність мовленнєвого розвитку в організації цілеспрямованої педагогічної роботи у сенситивний період, особливо на 6-му році життя, і в стосунках між людьми як рівноправними суб'єктами й партнерами та в активній взаємодії з дорослими й однолітками [3; 4; 5].

Дослідники Г. Богомазов і О. Вінарська зазначають, що паралінгвістичні фонетичні засоби мовлення, артикуляційні й перцептивні, які вже функціонують у домовленнєвому періоді розвитку дитини, слугують базою, на якій у мовленнєвому середовищі починає складатися система мовних узагальнень. При дефектах паралінгвістичних фонетичних механізмів виникають системні порушення мовлення, що стосуються не тільки фонетичних механізмів високого рівня, але й лексичних і граматичних підсистем єдиної мовної системи [2].

Теорія ампліфікації, розроблена О. Запорожцем, як оптимальне використання можливостей кожного вікового етапу для повноцінного особистісного розвитку дитини, покладена в основу національної системи освіти й відображена у Базовому компоненті дошкільного виховання. Сутність її розкриває ідею цілісного розвитку особистості, визнання виняткової ролі в особистісному зростанні дошкільника вікових новоутворень у психічній сфері, що зумовлює необхідність своєчасного розвитку різноманітних форм діяльності, зокрема мовленнєвої, та формування мовної особистості [3; 5; 6].

Дослідження психолого-педагогічних особливостей дітей із порушеннями мовлення, проведені вітчизняними й зарубіжними науковцями Л. Бартєнєвою, В. Бондарем, Р. Боскіс, Г. Каше, С. Коноплястою, Р. Лєвіною, В. Лубовським, Н. Пахомовою, Н. Савіновою, Т. Сак, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенком,

Т. Філічевою, Г. Чіркіною, М. Шевченко, М. Шеремет, свідчать, що у таких дітей наявні специфічні особливості загального психічного й мовленнєвого розвитку. При алалії характерними є порушення всіх підсистем мови: синтаксичної, морфологічної, лексичної і фонематичної, мовлення зовсім не розвивається або розвивається з грубими відхиленнями. У багатьох дітей з алалією відзначаються різноманітні немовленнєві порушення – неврологічні та психопатологічні. Ступінь розладу мовлення у різних дітей може бути різною і виявлятися в межах від повної (або майже повного) відсутності експресивного мовлення до незначних відхилень у функціонуванні мовних підсистем: перша (найважча), друга (середньої тяжкості) і третя (легка) ступені порушення системи мови (або, за термінологією інших авторів, перший, другий і третій «рівні розвитку (недорозвинення) мовлення»). Дітям з алалією властиві різноманітні порушення складової і фонемної структури слів (складова апроксимація) можуть призводити до синтаксичних порушень. Чисельні дослідження підтверджують наявність синтаксичних порушень на рівні зв'язного тексту у всіх дітей з алалією. Ступінь їх вираженості знаходиться в прямій залежності від ступеня порушення мовної системи. Дитина з моторною алалією не здатна відтворити почуте, вона не здатна відтворити артикуляційні устрої. При моторній алалії дитина не може відтворити певну послідовність звуків у слові. У неї не формується образ звуку, та відповідно звуковий образ слова. Вона не може знайти правильну послідовність звуків у слові та слів у реченні. Діти з моторною алалією можуть вимовляти одне й те саме слово по-різному. У таких дітей відмічаються великі труднощі в накопиченні словникового запасу, в оволодінні граматичною стороною мовлення, правильною звуковимовою та складовою структурою слова.

Порівняльне вивчення стану сформованості зв’язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією та дітей без порушень мовлення виявило відмінності сформованості імпресивного і експресивного мовлення, особливості стану сформованості зв’язного мовлення, а саме фонетико-фонематичної й лексико-граматичної сторін та комунікативних навичок, що зумовлені синдромами різного ступеня вираженості й механізмами немовленнєвих і мовленнєвих порушень та передбачають комплексний підхід у процесі організації корекційної роботи. Проте взаємозумовлений характер симптоматики психофізіологічних і мовленнєвих розладів потребує різноманітних методів упливу й корекційних методик, що забезпечували б найбільший ефект. При виборі методів необхідно враховувати наявні фактори логопедичної роботи з дітьми із моторною алалією: співставлення конкретної методики з передбаченням усунення немовленнєвих (артикуляційної моторики, голосових та інтонаційних порушень) і мовленнєвих порушень; урахування особливостей мовлення дитини, типологічного й індивідуального характеру порушення; врахування відповідності методики меті корекційного процесу; здійснення логопедичної корекції у відповідності до складових усного зв’язного

мовлення (імпресивного та експресивного), зокрема діалогічної та монологічної форм.

Відтак, дослідження мовленнєвої діяльності дітей із моторною алалією свідчать, що останні належать до чисельної й неоднорідної групи з обмеженими психофізичними можливостями, проте ці діти мають збережений розумовий розвиток й функціональність аналізаторних систем. Для таких дітей оволодіння усним мовленням є єдиною й основною можливістю здобуття освіти, особистісного розвитку й соціальної адаптації. Відхилення від вікових нормативних показників у розвитку усного мовлення зумовлюють неспроможність такої дитини налагоджувати соціальні контакти з дорослими й однолітками та оволодіти навичками навчальної діяльності, що гальмує процес засвоєння знань, формування вмінь і навичок читання й письма в початковій школі, а також негативно позначається на особистісному розвиткові дитини в цілому. Саме тому для таких дітей особливого значення набуває формування усного зв'язного мовлення як основи подальшого успішного навчання. Проведений аналіз науково-методичної літератури свідчить, що формування зв'язного мовлення є складовою основою мовленнєво-мислинєвої діяльності та посідає вагоме місце у організації ефективного навчання і виховання дітей із порушеннями мовлення. Основними напрямами організації логопедичної роботи є мотивація комунікативно-мовленнєвої діяльності, потреба у внутрішньому програмуванні та зовнішньомовленнєвій діяльності, що ґрунтується на творчості, стимулює бажання продумувати зміст, правильність словесного оформлення, виробляти самостійне зв'язне висловлювання. Методика формування зв'язного мовлення у дітей із моторною алалією повинна містити комплекс завдань, спрямованих як на розвиток розуміння та формування потреби в активній мовленнєвій діяльності. До кола таких завдань слід відносити вправи на розвиток уваги до мовлення, вміння прислуховуватися до зверненого мовлення, роботу над розумінням змісту, розвиток позитивної мотивації. Починати роботу слід з розгорнутої відповіді на питання з подальшим переходом до опису простих предметів до розповіді за картинкою з нескладним сюжетом і яскраво вираженими ознаками дії. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробці методики формування зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією.

Список використаних джерел

1. **1. Богуш А. М., Гавриш Н.В.** Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика навчання дітей рідної мови: Підручник / за ред.. А.М. Богуш. – К. : Вища шк., 2007. – 542 с. **2. Винарская Е.Н.** Возрастная фонетика: учеб. пособие для студентов // Е.Н. Винарская, Г.М. Богомазов. – М. : Астрель, 2005. – 207 с. **3. Запорожец А.В.** Педагогические и психологические проблемы всестороннего развития и подготовки к школе старших дошкольников // Дошкольное воспитание. – 1972. – № 4. – С. 2-3. **4. Крутій К.Л.** Можливості формування мовної особистості у

дошкільному віці // Дошкільна освіта. – Запоріжжя, 2003. – № 1. – С. 32-38. **5. Пироженко Т.** Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку дітей // Дошкільне виховання. — 2001. – № 1. – С. 10-11. **6. Шахнарович А.М.** Проблемы психолингвистики / А. М. Шахнарович. – М. : Наука, 1987. – 268 с.

Spysok vykorystanyh dzerel

1. Bogush A. M., Gavrish N.V. Doshkil'na linhvodydaktyka: Teoriya i praktyka navchannya ditey ridnoyi movy: Pidruchnyk / za red.. A.M. Bogush. – K. : Vyshcha shk., 2007. – 542 s. **2. Vinarskaja E.N.** Vozrastnaja fonetika: ucheb. posobie dlja studentov // E.N. Vinarskaja, G.M. Bogomazov. – M. : Astrel', 2005. – 207 s. **3. Zaporozhets A.V.** Pedagogicheskie i psihologicheskie problemyi vsestoronnego razvitiya i podgotovki k shkole starshih doshkolnikov // Doshkol'noe vospitanie. – 1972. – № 4. – p. 2-3. **4. Krutiy K.L.** Mozhlivosti formuvannya movnoyi osobistosti u doshkil'nomu vitsi // Doshkil'na osvita. – Zaporizhzhya, 2003. – № 1. – p. 32-38. **5. Pirozhenko T.** Suchasni pidhodi do movlennevogo rozvitku ditey // Doshkil'ne vihovannya. – 2001. – № 1. – p. 10-11. **6. Shahnarovich A.M.** Problemyi psiholingvistiki / A. M. Shahnarovich. – M. : Nauka, 1987. – 268 s.

G.I. Parfyonova Theoretical and methodological basis for the formation of oral coherent speech of children with motor alalia. The article elucidates linguodidactics bases of formation of oral coherent speech in senior preschool children with motor alalia. The main directions of the organization of speech therapy work identified in particular: the motivation of communicative-speech activity, the need for internal programming and external speech activities, which is based on creativity, stimulates the desire to think of the content, correctness verbal clearance, production of self-coherent expression. Characterized the three aspects of speech and language development in preschool children. In forming the oral coherent speech of children, should distinguish between two interrelated and interdependent psycholinguistic concepts: language skills and speech skills. Communicative-speech skills include the ability correctly choose the style of speech, to use effective, accurate and expressive language means considering the extra-linguistic factors. Technique of formation of coherent speech of children with motor alalia should contain a complex of tasks aimed at developing an understanding and formation of needs for active speech activity. To such tasks should be attributed the exercises for development attention to the speech, the ability to listen to the reverse speech, work on the understanding of the content, the development of positive motivation. Particular attention should be given to the development of speech environment.

Key words: coherent speech, language skills, speech skills, alalia.

Received 24.04.2015
Reviewed 16.05.2015
Accepted 14.06.2015